

[B] **EEN INDIVIDU TEGEN HET SYSTEEM.
“MENENS” VAN MARC REUGEBRINK**

Menens is een actueel boek over een teleurgestelde activist. In *Het grote uitstel*, Marc Reugebrinks vorige roman, die in 2008 bekroond werd met de Gouden Uil Literatuurprijs, lezen we over de teloorgang van het linkse activisme in de jaren zeventig en tachtig. Waar dat boek eindigde bij het einde van de Koude Oorlog en daarmee het einde van het linkse idealisme ‘oude stijl’, vormen de jaren rond 1989 in *Menens*, Reugebrinks nieuwe roman, juist een omslagpunt voor de hoofdpersoon. Hij ruilt zijn slap geworden idealen in voor echte actie.

Menens begint op 21 juni 1988, tijdens de halve finale van het WK voetbal. Terwijl Nederland Duitsland naar huis speelde en het hele land uit zijn dak ging, keek Leon naar zijn pasgeboren dochttertje en hij besepte “dat het zo niet langer verder kon met de wereld, dat er iets gedaan moest worden, wérkelijk gedaan. En dat hij het was. Dat hij er nu eindelijk iets aan moest doen.” Wat er gedaan moest worden, was voor Leon duidelijk: Derk Siebolt Douwes, hoofdredacteur van *De Ochtendbode*, het grootste ochtendblad van Noord-Nederland, en voor Leon de verpersoonlijking van “het systeem”, moet dood. En dus heeft Leon Douwes ontvoerd. Het verhaal gaat heen en weer tussen het heden, waarin Leon Douwes in een kelder heeft opgesloten, en het verleden, Leons studententijd en de tijd na de geboorte van zijn kind, waarin hij tot het besluit kwam om Douwes te doden. Die opzet maakt dat je als lezer blijft lezen. Je wilt weten wat de afloop is.

Voor Leon is Douwes’ dood niet persoonlijk. Het is, zoals hij het zelf zegt, een “pasmunt voor een hoger doel”. Al jaren had Leon nagedacht over verandering in de wereld, “dat het beter zou zijn als we de dingen anders aanpakten – en niet alleen beter, of handiger, maar ook rechtvaardiger, vooral rechtvaardiger.” Hij beleefde zijn studententijd – het begin van de jaren tachtig – tussen de studenten van de tweede democratische golf, degenen die actievoerden voor gratis koffie tijdens collegepauzes. Een tijd waarin idealisme meer vorm en verplichting leek te zijn dan inhoud en overtuiging. “Achterhoedegevechten”, zoals Leon ook zelf constateert. Maar: “Hij deed mee. Iedereen deed mee.” Leon onderging het gebeuren en was

een passieve activist. Het waren bovendien altijd de ideeën van anderen die werden nagepraat of – hoewel zelden – uitgevoerd. In die zin is *Menens* te vergelijken met Reugebrinks vorige roman.

De geboorte van Leons kind maakt dat hij de ideeën eindelijk internaliseert en nu wil Leon niet langer stilstaan bij de ideeën, hij wil eraan voorbijgaan. Hij wil loskomen van het verleden, van het verhaal en van de argumenten die gepaard gaan met positiebepaling in een debat of de rechtvaardiging van een daad. Leon wil de situatie ontmenselijken. In zijn studententijd heeft hij genoeg gekletst, voor Leon telt nu alleen nog maar de daad – die hij dan wel weer motiveert met leuzen en woorden uit het verleden als partizanen, vrijheidsstrijd en antikapitalisme. Reugebrink raakt hiermee aan de huidige frustratie van veel mensen over het functioneren van het politieke systeem, iets waarover hij op zijn blog ook regelmatig schrijft. Hoeveel Nederlanders (en Vlamingen, en anderen) roepen niet dat ‘de politiek’ het helemaal fout heeft gedaan en dat ‘het systeem’ anders moet? Hoeveel Nederlanders klagen niet over de almacht van de traditionele nieuwsdragers? En hoeveel Nederlanders voelen zich niet aangesproken door politici die simpele en harde woorden gebruiken en vooral veel verandering beloven, nú? Om nog maar te zwijgen van de regelmatig te horen oproep om het recht in eigen handen te nemen. Reugebrinks nieuwste roman is op dit vlak bijzonder actueel.

Dat het stellen van een daad echter ook niet altijd alleen maar zwart-wit is, wordt duidelijk uit *Menens*. Reugebrink brengt Leons hoog idealistisch gemotiveerde daad terug tot menselijke proporties: de fouten en pech tijdens de ontvoering van Douwes, de eenzaamheid van Leon, zijn twijfels. Leon is iemand voor wie zaken zwart-wit zijn, totdat hij er middenin zit. Dan blijken er ineens een heleboel grijstinten te bestaan. Leon is eigenlijk te beleefd voor zijn daad. Hij wil goed zorgen voor Douwes, hij wil hem goed te eten geven en voorzien van pijnstillers en andere middelen die eventueel ongemak zouden kunnen verlichten. Hij gaat steeds met Douwes in gesprek en voelt zich bij hem betrokken. Daardoor wordt het ultieme doel – het doden van Douwes – steeds moeilijker te volbrengen.

Deze menselijke kant van Leons idealistische daad is zowel een sterk als een minder sterk punt

aan *Menens*. Het inzicht dat zaken genuanceerder zijn dan ze lijken, is belangrijk. Leons twijfels zijn overtuigend en het verhaal van de ontvoering is een waarschijnlijk scenario. Maar daarmee is het ook weinig verrassend. Dat gevoel overkomt je als lezer vooral als je de finale leest. Dat wordt nog versterkt doordat nooit echt duidelijk wordt waaróm Leon nu precies doet wat hij doet. De lege leuzen worden eindeloos herhaald – Reugebrink beheerst het activistische jargon op een fantastische manier – maar Leons dadenbereidheid wordt voor de lezer niet helemaal invoelbaar gemaakt. Reugebrink voelt zich erg thuis in het studentenactivisme, dat uitgebreid aan bod komt. Maar Leons verdere ontwikkeling blijft enigszins onduidelijk. Komt iemand echt door het kijken naar zijn kind tot het ontvoeren van een andere mens?

Menens is een verhaal over een man die in zijn veranderende leven zijn identiteit is kwijtgeraakt. Hij voelt zich machteloos en ingehaald door de wereld. Nog één laatste keer wil hij proberen om greep te krijgen op de dingen, nog één laatste keer wil hij zijn best doen om het raderwerk stil te laten staan, of ten minste flink te laten kraken. En dat is in ieder geval een idee dat voor veel mensen herkenbaar is.

MINTE KAMPHUIS

MARC REUGEBRINK, *Menens*, Meulenhoff / Manteau, Antwerpen, 2010, 247 p.